

Entrevista amb José Luis Rubio, expert en desertificació

El desert valencià

José Luis Rubio és el director de la unitat de desertificació del CSIC. Un equip d'estudi únic a Europa, que funciona a València des de l'any 1984 i que va traent conclusions gens positives.

José Luis Rubio prepara des de fa dos anys un simposi que se celebrarà a cavall entre València i Barcelona el proper mes de setembre. El títol és molt significatiu: "Erosió i degradació del sòl a conseqüència dels incendis forestals".

—*Als diaris apareixen aquests dies percentatges de terrenys en perill de desertificació, ¿Quin és, per a vostè, el percentatge real que ocupen aquestes zones?*

—Encara no tenim un estudi precís sobre la desertificació però sí que hem valorat els processos d'erosió, un dels més importants que condueixen a la desertificació. En aquest sentit, dues terceres parts del territori d'Espanya pateixen uns nivells molts alts d'erosió. I un 25% d'aquestes zones es troba en una situació molt greu. Espanya és el país amb majors taxes d'erosió i de degradació del sòl. Tenim sobreexplotació d'aquí fers, contaminació de conques, de tot, una gamma de processos que condueixen a la degradació. La regió d'Àtica, a Grècia, i l'Algarve, a Portugal, tenen també nivells preocupants, però no com els nostres. Batem tots els rècords i, a la vegada, som també el país que té la major riquesa natural.

—*¿Quines són les zones més amenaçades?*

—Per ordre, Andalusia, la Comunitat Valenciana i Múrcia són les més perilloses, però també la conca de l'Ebre, que té un alt risc de desertificació per la salinització.

—*¿Per què aquestes zones?*

—En principi per les condicions naturals de fragilitat natural i per l'impacte humà. Les condicions naturals són: escassetat de precipitacions, gran evaporació i transpiració, sòls erosionables, topografia accidentada i dèficit hídric; però el més greu és l'impacte humà. La mala utilització del sòl, l'abandonament

El desert és més a prop.

de l'agricultura marginal i els incendis forestals són els pitjors enemics de la natura. La Mediterrània és una de les zones amb major pressió antròpica de tot el món i malgrat la seua resposta de respondre a les agressions i regenerar-se, que és molt gran, la situació és greu.

La desertificació no s'ha d'entendre com una línia que avança, sinó com unes taques que cada volta són més grans.

—*¿Quin és el paper dels incendis en aquest procés de degradació?*

—Un incendi elimina la cobertura vegetal, aquest és el primer pas. Després, com que es produeixen a l'estiu, les zones descobertes pateixen les pluges torrencials típiques de la tardor en el nostre territori. L'escassa profunditat del nostre sòl fa que, sobretot en les pendents, la zona quede molt desprotegida. Si tenim quinze centímetres de sòl en una muntanya i no hi ha cobertura vegetal, quan es perd aquest sol i apareix la roca dura que hi ha baix, la zona és absolutament irrecuperable. Altres terres tenen el sòl més profund però, a causa dels incendis repetits, ja no poden recuperar-se. Aquesta combinació és desgraciadament molt freqüent a la nostra comunitat.

—*¿Hi ha alguna solució?*

—Amb els incendis, cal abordar una política decidida de control. Cal dir, ja n'hi ha prou! El nostre entorn té una capacitat de regeneració molt gran però si, enmig del procés es torna a cremar, com passa sovint, la recuperació és cada volta més difícil, fins arribar a ser impossible. Cal potenciar una educació ambiental, però també vigilar constantment des de l'aire tota la comunitat en èpoques de risc alt, perquè si no es detecta prompte no es pot fer res. Un front d'un incendi de diversos quilòmetres, en agost i amb ponent, és imparable.

Els incendis forestals són una constant al nostre país, però el que no és normal

Si no actuem ja, això se'ns va de les mans.

VICENTE A. JIMENEZ

és l'increment en l'estadística que s'ha produït des del 79.

—*¿Hi ha prou mitjans per tornar a una zona cremada el seu equilibri anterior?*

—Cada lloc ha de tenir el seu tractament. En algunes zones cal deixar que la natura faça sola el seu camí, però en altres cal ajudar. En tot cas s'ha de fer un gran debat sobre la política de reforestació mediterrània en el qual intervinguen els estaments universitaris, els de l'administració, Icona i els grups ecologistes i veure quina política s'ha de dur. Perquè l'estructura del bosc mediterrani s'ha d'adaptar a suportar els incendis forestals. Cal una diversificació dels usos. Una massa arbòria de coníferes de milers d'hectàrees es crema sense remei, no podem fer res per aturar-lo i ja s'ha vist. A l'incendi de Iàtova i Macastre, jo era present, era un infern. Cal alternar boscos i altres usos. Però el nostre nivell mediambiental, cal confesar-ho, és tercermundista.

—*¿Quina és l'autèntica gravetat de la situació?*

—Algunes vegades cal que hi haja sang perquè es prenguen mesures. Quan els processos de degradació són espectaculars com en un incendi o una inundació la gent clama però és el dia a dia el que va matant el sòl. És un procés complex. Quan el sòl perd la capacitat biològica,

s'altera el cicle hidrològic, l'aigua fuig d'aquestes zones. La vegetació perd qualitat i diversitat i també la fauna. De vegades els processos són lents invisibles però no menys greus. Cal establir uns mètodes i unes línies d'actuació amb la coordinació de les institucions perquè açò se'ns va de les mans. La Comunitat Valenciana té uns nivells de qualitat ecològica com per a tenir un paisatge i una diversitat forestal increïbles. Fixa't, per exemple la Font Roja a Alcoi. És un bosc fantàstic i a pocs quilòmetres, amb les mateixes condicions, hi ha un desert total. *¿Per què?*

—*¿De quina manera influeix la gestió del sòl en la seua degradació?*

—És problemàtic. Estem en una societat de mercat i els diners marquen la pauta. Moltes vegades actuem a curt termini per traure el major benefici possible i abusem del sol o l'utilitzem malament. Algunes actuacions requereixen mesures de conservació i quan ja no es fan perquè no és rendible, el sòl es degrada. Per exemple, durant els anys 40-50 es van colonitzar les laderes de les muntanyes. L'agricultor anava amb la seua cavalleria i cultivava quatre arbres i mantenia els murs. Després aquella producció ja no era rendible i els murs s'abandonaren. Així, les laderes, zones que mai havien d'haver deixat de ser forestals es queden sense tones de sòl i es

perden.

També en zones d'agricultura rica hi ha perill. Per exemple amb la salinització. Els aqüífers se salinitzen i el bombeig es fa amb aigua marina. En un principi això sols significa pèrdues en les collites però si de salinització passem a alcalinització, aleshores la degradació és irreversible. Les hortes del Segura, el Xúquer i el Túria podrien perdre la productivitat, que és de les més altes del món.

Cal pensar que la desertificació no és solament un problema ecològic, també és socio-econòmic perquè es perden molts milions a l'any.

—*¿Fins a quan podem aguantrar així?*

—No es pot saber, però hi ha zones de sòl esquelètic sobre roques calcàries consolidades que, al pas que anem, estan en situació irrecuperable en quinze anys.

—*¿Veuen en l'administració prou preocupació?*

—El nivell de concienciació ha augmentat, abans erem "ecologistes", amb un cert menyspreu, però, de tota manera, els incendis i la resta de problemes van per davant. La rendibilitat política d'una planificació a llarg termini és escassa i això hi influeix.